

გენდერული თანასწორობა და ქალთა უფლებები

2013

ს ა რ ზ ე ვ ი

შესავალი	3
ქალთა პოლიტიკური მონაწილეობა	3
ქალთა შრომითი უფლებები	6
გენდერული ნიშნით ძალადობა	10
ადამიანით ვაჭრობა (ტრეფიკინგი)	10
ოჯახში ძალადობა	12
ქალთა შევიწროება (Harassment)	16
ადრეულ ასაკში ქორწინება	17
ქალთა მოწყვლადი ჯგუფების უფლებრივი მდგომარეობა	20
ლგბტ პირთა უფლებრივი მდგომარეობა	24
შეკრებისა და გამოხატვის უფლება: 17 მაისის აქცია და მისი თანმდევი მოვლენები	27
ტრანსგენდერი ადამიანები საქართველოში	29
რეკომენდაციები	31

შესავალი

საქართველოს დემოკრატიული განვითარების გზაზე კვლავ პრობლემად რჩება გენდერული თანასწორობის მიღწევა. მიუხედავად 2013 წელს საკანონმდებლო, ინსტიტუციურ და სამოქალაქო საზოგადოების დონეზე განხორციელებული არაერთი პოზიტიური ცვლილების და აქტივობისა საქართველოში გენდერული უთანასწორობის მაჩვენებელი კვლავ მაღალია. გათვალისწინებული იქნა საქართველოს სახალხო დამცველის 2012 წლის საპარლამენტო ანგარიშში წარმოდგენილი რეკომენდაციების ნაწილი, ხოლო ნაწილი საკითხების კვლავ აქტუალურ პრობლემად რჩება. გატარებული ღონისძიებების მიუხედავად კვლავ მაღალია ქალთა დისკრიმინაციის მაჩვენებელი დასაქმების ადგილზე, ოჯახში ძალადობა, გენდერული ნიშნით ძალადობა, გენდერული იდენტობისა და სექსუალური ორიენტაციის ნიშნით ძალადობა, ადრეული ქორწინების გაზრდილი შემთხვევები და სხვა.

ქალთა პოლიტიკური მონაწილეობა

გენდერული თანასწორობის მთავარ გამოწვევად კვლავ რჩება ქვეყნის პოლიტიკურ ცხოვრებაში ქალთა მონაწილეობის დაბალი მაჩვენებელი. 2013 წლის „გენდერული უთანასწორობის გლობალური ინდექსის“¹ მონაცემებით, საქართველო ქალთა პოლიტიკური მონაწილეობის მაჩვენებლით 136 ქვეყანას შორის 97-ე პოზიციას იკავებს. საქართველოს პარლამენტში ქალთა წარმომადგენლობა 11%, მინისტრთა კაბინეტში 21%, ხოლო ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებში – 10%-ია.

„გენდერული უთანასწორობის ინდექსის“ მიხედვით, პარლამენტში ქალთა წარმომადგენლობის მაჩვენებლით საქართველო 102-ე ადგილზეა, ხოლო პარლამენტთაშორისი კავშირის (Inter-Parliamentary Union) მონაცემთა ბაზაზე დაყრდნობით, რომელიც წარმოადგენს 2013 წლის 1 დეკემბრის მდგომარეობით 188 ქვეყნის ეროვნულ პარლამენტში ქალთა პოლიტიკური მონაწილეობის სტატისტიკურ მაჩვენებელს, საქართველო 105-ე ადგილს იკავებს.² მიუხედავად იმისა, რომ 2012 წლის საპარლამენტო არჩევნების შედეგად ქალთა წარმომადგენლობა

¹ინფორმაცია ხელმისაწვდომია ვებ-გვერდზე: <<http://www.weforum.org/reports/global-gender-gap-report-2013>> [ბოლოს ნანახია 2014 წლის 1 თებერვალს].

² ინფორმაცია ხელმისაწვდომია ვებ-გვერდზე: <<http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm>> [ბოლოს ნანახია 2014 წლის 1 თებერვალს].

საკანონმდებლო ორგანოში 5%-ით გაიზარდა, საქართველო კვლავ რჩება იმ ქვეყნებს შორის, სადაც გადაწყვეტილების მიღების დონეზე ქალთა წარმომადგენლობის დაბალი მაჩვენებელია.

კვლავ დაბალია ქალთა წარმომადგენლობის მაჩვენებელი აღმასრულებელ ხელისუფლებაში. ბოლო სამი წლის მონაცემების მიხედვით, ქალი მინისტრების რაოდენობა მინისტრთა კაბინეტში თითქმის უცვლელია. 2011 წლიდან 2012 წლის ჩათვლით მათი რაოდენობა არ აღემატებოდა 16% (სამი მინისტრი ქალი), ხოლო 2013 წელს ქალი მინისტრების რაოდენობამ შეადგინა 21%; დღეისათვის კაბინეტში ოთხი მინისტრი ქალია. აღნიშნული მონაცემებით საქართველო აღმასრულებელ ხელისუფლებაში ქალთა წარმომადგენლობის მაჩვენებლით 136 ქვეყანას შორის 63-ე ადგილზეა.

ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელების პროცესში ქალთა მონაწილეობის მაჩვენებელი ბოლო ათწლეულში კლებას განიცდის. 1998 წლის არჩევნების შედეგად ქალები შეადგენდნენ საკრებულოს წევრთა 14%, ხოლო 2010 წლის არჩევნების შემდეგ მხოლოდ 10%-ს. ქალთა მონაწილეობის მაჩვენებელი განსაკუთრებით დაბალია ეთნიკური უმცირესობებით დასახლებული მუნიციპალიტეტების საკრებულოებში. ახალქალაქის, ნინოწმინდას, გარდაბნის, მარნეულისა და წალკის საკრებულოებში ჯამში არჩეული 148 დეპუტატიდან მხოლოდ 4 ქალია, რაც დეპუტატთა საერთო რაოდენობის მხოლოდ 2,7% შეადგენს და საერთო მაჩვენებელს (10%) საგრძნობლად ჩამორჩება.

აღსანიშნავია, 2013 წელს ქალთა პოლიტიკური მონაწილეობის ხელშეწყობისათვის, საკანონმდებლო მოწესრიგების სრულყოფისაკენ მიმართული ნაბიჯები. 2013 წლის 29 ივლისს საქართველოს ორგანულ კანონში მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებების შესახებ 30-ე მუხლს დაემატა 7¹ პუნქტი, რომელიც იმ შემთხვევაში, თუ პარტიის მიერ წარდგენილ პარტიულ სიაში კანდიდატთა ყოველ ათეულში განსხვავებული სქესი სულ მცირე 30%-ით იქნება წარმოდგენილი, პარტიისათვის დაფინანსებაზე 30%-ის ოდენობით დანამატს ითვალისწინებს.

2013 წელს უწყებათაშორისი თანამშრომლობით შემუშავდა საქართველოში გენდერული თანასწორობის პოლიტიკის განხორციელების ღონისძიებათა 2014–2016 წლების სამოქმედო გეგმა, რომლის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მიზანი ქალთა პოლიტიკური მონაწილეობის ხელშეწყობაა. სამოქმედო გეგმა 2014 წლის 24 იანვარს

საქართველოს პარლამენტის დადგენილებით დამტკიცდა.³

გენდერული მეინსტრიმინგისაკენ გადადგმული მნიშვნელოვანი ნაბიჯია გენდერული თანასწორობის საკითხებზე მრჩეველის პოზიციის შემოღება ინსტიტუციურ დონეზე. 2013 წელს დაინიშნა პრემიერ-მინისტრის თანაშემწე ადამიანის უფლებათა დაცვისა და გენდერული თანასწორობის საკითხებში, ასევე რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის მინისტრის მრჩეველი გენდერის საკითხებში. თუმცა უნდა აღინიშნოს აღმასრულებელი ხელისუფლების დონეზე გენდერული მეინსტრიმინგის სამომავლო გაძლიერებისა და ხელშეწყობის აუცილებლობა.

2013 წელს სახალხო დამცველის ოფისში შეიქმნა გენდერული თანასწორობის დეპარტამენტი, რომელიც საქართველოში გენდერული თანასწორობის გაძლიერებისათვის, სახალხო დამცველის რეგულარულ უფლებადაცვით საქმიანობაში გენდერული თანასწორობის საკითხების ინტეგრირებას უზრუნველყოფს. აღნიშნული ინიციატივით სახალხო დამცველის აპარატი პირველი სახელმწიფო ინსტიტუტია, რომელმაც გენდერული თანასწორობის საკითხებზე სტრუქტურული ერთეულის შექმნა უზრუნველყო. მნიშვნელოვანია სხვა სახელმწიფო ინსტიტუტების მიერ გამოცდილების გაზიარება და სპეციალური სტრუქტურული ერთეულის შექმნა გენდერული მეინსტრიმინგისათვის. 2013 წელსვე, გაეროს ქალთა ორგანიზაციის მხარდაჭერით შემუშავდა საქართველოს სახალხო დამცველის გენდერული თანასწორობის სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა 2013-2015 წლებისათვის. სტრატეგია მოიცავს სახელმძღვანელო პრინციპებს სახალხო დამცველის აპარატში გენდერული მეინსტრიმინგისათვის, ხოლო მოქმედებათა გეგმა განსაზღვრავს კონკრეტულ აქტივობებს გენდერული თანასწორობის რეალური მიღწევისათვის. სახალხო დამცველის აპარატი განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევს გენდერული თანასწორობის საკითხების ინტეგრირებას უფლებადაცვით საქმიანობაში, ასევე მოწინავე ინსტიტუტია ქალთა თანამდებობრივი დაწინაურების მაჩვენებლით.

აღსანიშნავია, რომ 2013 წელს გაძლიერდა სამოქალაქო-საზოგადოებრივი ინიციატივები, რომელიც მიზნად ისახავს რეგიონებში ლიდერი ქალების

---

³ინფორმაცია ხელმისაწვდომია ვებ-გვერდზე:

<https://matsne.gov.ge/index.php?option=com_ldmssearch&view=docView&id=2235622&lang=ge> [ბოლოს ნანახია 2014 წლის 1 თებერვალს].

გამლიერებასა და მათ მომზადებას 2014 წლის თვითმმართველობის არჩევნებისათვის. მნიშვნელოვანია ამ მიზნით შექმნილი გენდერული თანასწორობის ქსელის, კოალიციის ქალთა პოლიტიკური ჩართულობისათვის და USAID დემოკრატიული ჩართულობის ცენტრების ქალთა კლუბების საქმიანობა.

გენდერული თანასწორობის ქსელის ინიციატივითა და საარჩევნო სისტემების საერთაშორისო ფონდის მხარდაჭერით შეიქმნა ლიდერ ქალთა მონაცემთა ბაზა, რომელიც ხელმისაწვდომი იქნება დაინტერესებულ პირთათვის, ასევე პოლიტიკური პარტიებისათვის, რომელთაც მიზნად აქვთ დასახული ქალთა პოლიტიკური მონაწილეობის ხელშეწყობა და 2014 წლის თვითმმართველობის არჩევნებში ქალი კანდიდატების მონაწილეობის ხელშეწყობა.

2013 წელს, არასამთავრობო ორგანიზაციის, „ქალთა საინფორმაციო ცენტრი“, და კოალიციის, „ქალთა პოლიტიკური ჩართულობისათვის“, ერთობლივი ძალისხმევითა და ბრიტანული საქველმოქმედო ორგანიზაციის, „ოქსფამი“, მხარდაჭერით, გენდერის საკითხებზე სხვადასხვა ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების მიერ 49 მრჩეველი დაინიშნა. მნიშვნელოვანია, რომ აღნიშნული ინიციატივა ხელს შეუწყობს გენდერული თანასწორობის საკითხის გათვალისწინებას მოქალაქეთა მონაწილეობისას თვითმმართველობის განხორციელების პროცესში.

მიუხედავად აღნიშნული ღონისძიებებისა, ქალთა ჩართულობა პოლიტიკურ და გადაწყვეტილების მიღების პროცესებში ჯერ კიდევ მინიმალურია.

ქალთა შრომითი უფლებები

2013 წლის მდგომარეობით ქალთა ეკონომიკური აქტივობა და მონაწილეობა ქვეყნის ეკონომიკურ ცხოვრებაში ძალიან დაბალია. „გენდერული უთანასწორობის გლობალური ინდექსის“ მონაცემებით, საქართველო 136 ქვეყანას შორის 64-ე ადგილს იკავებს. ამავე მონაცემებით, საქართველომ წინა წლებთან შედარებით, პროგრესის ნაცვლად უკანა პოზიციაზე გადაინაცვლა, 2012 წლის მონაცემებით ქვეყანა 157-ე პოზიციაზე იყო წარმოდგენილი, ხოლო 2011 წელს 54-ე პოზიციაზე.

ამავე მონაცემების მიხედვით, თანაბარი ღირებულების შრომის თანაბარი ანაზღაურების მაჩვენებლით საქართველო მე-14 ადგილს იკავებს, ქალთა და კაცთა

მიღებული წლიური შემოსავლის თანაფარდობის მიხედვით კი - 114-ე ადგილს. ასევე განსხვავდება სქესთა შორის შემოსავლის საშუალო მაჩვენებლის თანაფარდობა. ქალთა სავარაუდო შემოსავალი 3,442, ხოლო კაცის - 8,660 აშშ დოლარს შეადგენს.⁴

ქალთა ეკონომიკური აქტივობა პირდაპირ არის დაკავშირებული მათი დასაქმებულობის მაჩვენებელთან. მიუხედავად საკანონმდებლო მოწესრიგებისა, წინ გადადგმული არაერთი პოზიტიური ნაბიჯისა, კვლავ პრობლემას წარმოადგენს ქალთა დაწინაურების, ეკონომიკურ განვითარებაში თანაბარი მონაწილეობისა და სათანადო ანაზღაურების საკითხი. სიღარიბის ფემინიზაციამ და ქალთა მიმართ ძალადობის მაღალმა მაჩვენებელმა განაპირობა ქალების დაბალი ეკონომიკური აქტივობა. მიუხედავად იმისა, რომ ქალების უფრო მეტი რაოდენობაა დასაქმებული, მათი ანაზღაურების საშუალო მაჩვენებელი განსხვავდება კაცის შემოსავლის საშუალო მაჩვენებლისგან, რაც განპირობებულია ქალების დაბალ ანაზღაურებად თანამდებობებზე ყოფნითა და დასაქმების ადგილზე ე.წ. „შუშის ჭერის“ არსებობით, რაც მათ კარიერულ წინსვლას აფერხებს.

მისასალმებელია 2013 წელს ქალთა შრომითი უფლებების გაუმჯობესებისაკენ მიმართული საკანონმდებლო ინიციატივები. მათ შორის 2013 წლის 27 სექტემბერს, შრომის კოდექსში განხორციელებული ცვლილებები, რომლის თანახმად გაიზარდა ორსულობის, მშობიარობისა და ბავშვის მოვლის გამო შვებულების ხანგრძლივობა და ანაზღაურება. კერძოდ, 2014 წლის 1 იანვრიდან დასაქმებულს თავისი მოთხოვნის საფუძველზე ეძლევა ორსულობის, მშობიარობისა და ბავშვის მოვლის გამო შვებულება 730 კალენდარული დღის ოდენობით. აქედან ანაზღაურებადია 183 კალენდარული დღე, ხოლო მშობიარობის გართულების ან ტყუპის შობის შემთხვევაში – 200 კალენდარული დღე, რომელიც დასაქმებულს თავისი შეხედულებისამებრ შეუძლია გადაანაწილოს ორსულობისა და მშობიარობის შემდგომ პერიოდებზე.⁵ დასაქმებულს, რომელმაც იშვილა ერთ წლამდე ასაკის ბავშვი, თავისი მოთხოვნის საფუძველზე ეძლევა ახალშობილის შვილად აყვანის გამო შვებულება ბავშვის დაბადებიდან 550 კალენდარული დღის ოდენობით. ამ

---

⁴ინფორმაცია ხელმისაწვდომია ვებ-გვერდზე: <<http://www.weforum.org/reports/global-gender-gap-report-2013>> [ბოლოს ნანახია 2014 წლის 1 თებერვალს].

⁵2013 წლის 27 სექტემბრის ცვლილებებამდე დასაქმებულს თავისი მოთხოვნის საფუძველზე ეძლეოდა შვებულება ორსულობის, მშობიარობისა და ბავშვის მოვლის გამო – 477 კალენდარული დღის ოდენობით. აქედან ანაზღაურებადი იყო 126 კალენდარული დღე, ხოლო მშობიარობის გართულების ან ტყუპის შობის შემთხვევაში – 140 კალენდარული დღე;

შვებულებიდან ანაზღაურებადია 90 კალენდარული დღე.⁶

ორსულობის, მშობიარობისა და ბავშვის მოვლის გამო შვებულება ანაზღაურდება საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან. ანაზღაურებადი შვებულების პერიოდზე გასაცემი ფულადი დახმარების ოდენობაა არაუმეტეს 1000 ლარისა, თუმცა დამსაქმებელი და დასაქმებული შეიძლება შეთანხმდნენ დამატებით ანაზღაურებაზე.⁷

მნიშვნელოვანია, რომ 2013 წელს იუსტიციის სამინისტრომ მოამზადა კანონპროექტი „საქართველოს შრომის კოდექსში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანის შესახებ“, რომელიც უშუალოდ ეხება დასაქმებულ ქალთა შრომით უფლებებს. კანონპროექტის განხილვაში ჩართულები იყვნენ სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენლები, თუმცა საქართველოს პარლამენტში ის ჯერ არ არის წარდგენილი.

ზემოაღნიშნული განხორციელებული და დაგეგმილი ცვლილებების მიუხედავად, კვლავ რჩება პრობლემური სფეროები, რომელიც რეგულირებად სფეროში ვერ ექცევა და საჭიროებს საერთაშორისო სტანდარტებთან დაახლოებას.

მნიშვნელოვანია განსაკუთრებული ყურადღების მიქცევა ოჯახური ვალდებულებების მქონე დასაქმებული ქალებისათვის, რათა შრომით ბაზარზე დროებითი არყოფნის შემდეგ, რაც შეიძლება გამოწვეული იყოს ორსულობის და ბავშვის მოვლის გამო შვებულებით სარგებლობით, ისევ დარჩეს კონკურენტუნარიანი და იყოს ჩართული ინტეგრირებულ შრომით ბაზარზე.

2013 წელს, საქართველოს სახალხო დამცველისთვის ცნობილი გახდა ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებიდან ორსულ ქალთა გათავისუფლების ფაქტები. ისინი უმეტეს შემთხვევაში პირადი განცხადების საფუძველზე გათავისუფლდნენ, თუმცა სახალხო დამცველის მიერ საქმის შესწავლის შედეგებმა ცხადყო, რომ განცხადებები მოტყუებით იყო დაწერილი. უხილავი დისკრიმინაციის ფაქტების

---

⁶2013 წლის 27 სექტემბრის ცვლილებებამდე დასაქმებულს, რომელმაც იშვილა ერთ წლამდე ასაკის ბავშვი, თავისი მოთხოვნის საფუძველზე ეძლეოდა შვებულება ახალშობილის შვილად აყვანის გამო – ბავშვის დაბადებიდან 365 კალენდარული დღის ოდენობით. ამ შვებულებიდან ანაზღაურებადია 70 კალენდარული დღე;

⁷2013 წლის 27 სექტემბრის ცვლილებებამდე ორსულობის, მშობიარობისა და ბავშვის მოვლის გამო შვებულება და ახალშობილის შვილად აყვანის გამო შვებულება ანაზღაურდებოდა არაუმეტეს 600 ლარის ოდენობით.

გამო გათავისუფლებულებს არ გააჩნდათ დამადასტურებელი მტკიცებულებები, რის გამოც ვერ მოხერხდა პრობლემის სამართლებრივი გადაწყვეტა. აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით სახალხო დამცველმა რეკომენდაციით მიმართა თელავისა და ქარელის მუნიციპალიტეტებს, თუმცა ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებს აღნიშნული არ გაუთვალისწინებიათ.

გარდაუვლად მნიშვნელოვანია სახალხო დამცველის 2012 წლის საპარლამენტო ანგარიშში, შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის „დედობის დაცვის შესახებ“ 183-ე კონვენციის რატიფიკაციის შესახებ წარმოდგენილი რეკომენდაციის, გათვალისწინება, რადგან აღნიშნული კონვენცია არეგულირებს ზემოაღნიშნულ პრობლემას. კერძოდ, აღნიშნული კონვენციის საფუძველზე მიღებული #191 რეკომენდაციის მე-8 მუხლი ითვალისწინებს დებულებას სამუშაო ადგილის შენარჩუნებისა და დისკრიმინაციის დაუშვებლობის შესახებ, რომლის მიხედვითაც დამსაქმებლის მიერ ქალის სამსახურიდან გათავისუფლება ორსულობის, მშობიარობისა და ბავშვის მოვლის გამო შვებულების პერიოდში და მისი სამსახურში დაბრუნების შემდეგ არაკანონიერად ითვლება. ასეთ შემთხვევაში დამსაქმებელს ეკისრება მტკიცების ტვირთი იმის დასადასტურებლად, რომ გათავისუფლება დაკავშირებული არ არის ორსულობასთან, მშობიარობასთან ან ბავშვის მოვლასთან.

აღნიშნული რეგულაციის არსებობა სამართლებრივი საფუძველი იქნებოდა შესაძლო დისკრიმინაციის გამოვლენისათვის, რადგან ხშირ შემთხვევაში დასაქმებული მოკლებულია შესაძლებლობას ჰქონდეს მტკიცებულება, დისკრიმინაცია კი უმეტეს შემთხვევაში უხილავია.

2013 წელს საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატმა ბრიტანული საქველმოქმედო ორგანიზაციის, „ოქსფამი“, ფინანსური მხარდაჭერით დაიწყო სპეციალური ანგარიშის მომზადება ქალთა მიმართ დასაქმების ადგილზე არსებული დისკრიმინაციული მიდგომების გამოსავლენად.⁸ კვლევის შედეგებმა ცხადყო, რომ ხშირია ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის შემთხვევები წინასახელშეკრულებო ურთიერთობებში, როდესაც ქორწინების სტატუსის მიხედვით, შესაძლო ორსულობის, მშობიარობისა და ბავშვის მოვლის შვებულებისაგან თავის ასარიდებლად ქალს უარს ეუბნებიან დასაქმებაზე. კვლევამ გამოავლინა, რომ მიზანშეწონილია წინასახელშეკრულებო ურთიერთობის ეტაპზე დისკრიმინაციის

---

⁸კვლევა ჩატარდა ორგანიზაციის, „ქეა საერთაშორისო“ და დამოუკიდებელი ექსპერტის - რაისა ლიპარტელიანის მიერ, კვლევის საბოლოო შედეგები 2014 წლის აპრილში გამოქვეყნდება.

პრევენციის მიზნით შრომის კოდექსში ჩაიდოს ნორმა, რომელიც განსაზღვრავს დამსაქმებლის უფლებამოსილებას, კანდიდატისგან მიიღოს მხოლოდ ის ინფორმაცია, რომელიც უშუალოდ უკავშირდება იმ ფუნქციების განხორციელებას, რაც გათვალისწინებულია კონკრეტული ვაკანტური ადგილის სამუშაო აღწერილობით.

კვლევის შედეგების მიხედვით, ხშირია სექსუალური შევიწროების შემთხვევები დასაქმების ადგილზე, თუმცა აღნიშნული კვლავ ტაბუდადებულ თემად რჩება, მასზე არ საუბრობენ და არც შესაბამისი რეაგირება მოჰყვება. სწორედ ამიტომ აუცილებელია შემუშავდეს სექსუალური შევიწროების, როგორც დისკრიმინაციის ერთ-ერთი სახის დეფინიცია, მოქმედი საერთაშორისო დებულებების, კულტურულ/ტრადიციული ღირებულებების და შესაბამისი სამართლებრივი მექანიზმების გათვალისწინებით. სექსუალური შევიწროება კი უნდა აიკრძალოს და შემუშავდეს ადეკვატური სანქციების სისტემა.

გენდერული ნიშნით ძალადობა

ადამიანით ვაჭრობა (ტრეფიკინგი)

ადამიანით ვაჭრობა (ტრეფიკინგი) მონობის თანამედროვე ფორმაა, რომლის ჯაჭვებიც უჩინარია. ტრეფიკინგის მსხვერპლი მთელ მსოფლიოში ყოველწლიურად მილიონობით ადამიანი ხდება. შრომით ტრეფიკინგთან ერთად აქტუალურია ქალებით ვაჭრობის ისეთი ფორმები, როგორიცაა სექსტრეფიკინგი.

ადამიანით ვაჭრობა (ტრეფიკინგი) განიხილება როგორც გენდერული ძალადობის ერთ-ერთი ფორმა. პეკინის სამოქმედო პლატფორმა ტრეფიკინგს და იძულებით პროსტიტუციას გენდერული ძალადობის სხვა ფორმებთან ერთად განიხილავს და სახელმწიფოებს მოუწოდებს განსაკუთრებული ყურადღება მიაქციონ ქალთა ისეთ დაუცველ ჯგუფებს, როგორებიც არიან მიგრანტი მშრომელები და შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ქალები.

2003 წლიდან საქართველოში ტრეფიკინგი სისხლის სამართლის კოდექსით დასჯადი ქმედებაა,⁹ შემუშავებულია კანონი ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) შესახებ; ადამიანით ვაჭრობის წინააღმდეგ ბრძოლის, მსხვერპლთა დაცვისა და

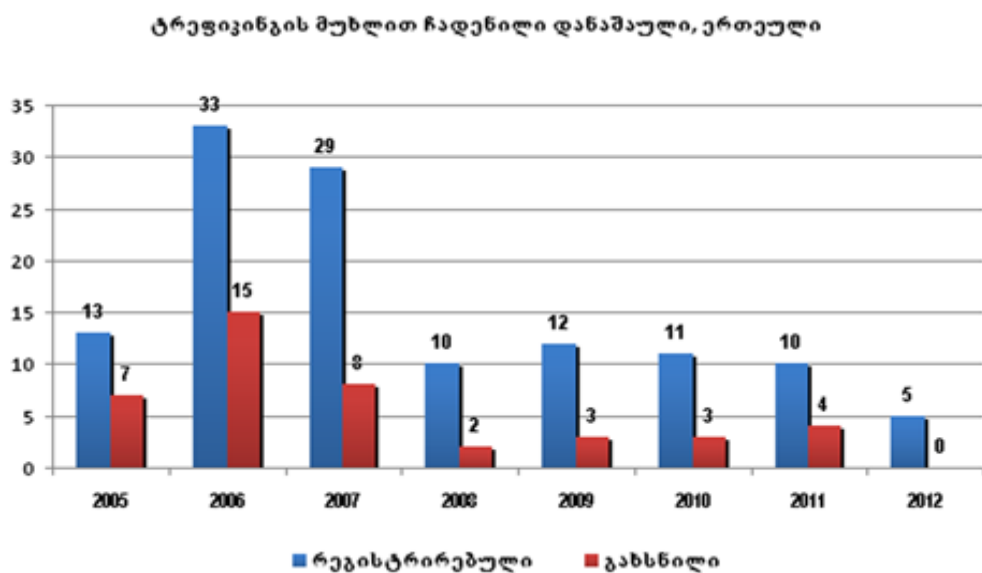
---

⁹ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი მუხლი 143¹ და 143².

დახმარებისათვის განსახორციელებელ ღონისძიებათა სამოქმედო გეგმა და ინსტიტუციურ დონეზე მოქმედებს ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) მსხვერპლთა, დაზარალებულთა დაცვისა და დახმარების სახელმწიფო ფონდი.

ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) მსხვერპლთა, დაზარალებულთა დაცვისა და დახმარების სახელმწიფო ფონდი ადამიანით ვაჭრობის მსხვერპლ და დაზარალებულ მოსახლეობას სხვადასხვა მომსახურებას სთავაზობს. მათ შორისაა: ცხელი ხაზი, იურიდიული კონსულტაცია, სამედიცინო მომსახურება, თავშესაფრით უზრუნველყოფა. 2013 წელს ფონდის მომსახურებით ისარგებლა 34-მა ბენეფიციარმა. მათ შორის 30 ტრეფიკინგის მსხვერპლის სტატუსის მქონეა და 4 დაზარალებული. თავშესაფრით ისარგებლა 5-მა ბენეფიციარმა, სამედიცინო მომსახურებით 2-მა, ხოლო კომპენსაცია გაიცა 21 ბენეფიციარზე.¹⁰

საქართველოს სახალხო დამცველისათვის შინაგან საქმეთა სამინისტროს მიერ მოწოდებული სტატისტიკის მიხედვით 2013 წელს გამოვლინდა ადამიანით ვაჭრობის 5 შემთხვევა, რომელთაგან ყველა შემთხვევა გაიხსნა. თვალს თუ გადავაკლებთ წინა წლების ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) შემთხვევების იდენტიფიცირებისა და შემდგომი რეაგირების სტატისტიკას, ასე გამოიყურება:

მნიშვნელოვანია, რომ წინა წლების მონაცემებისგან განსხვავებით 2013 წელს

¹⁰ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) მსხვერპლთა, დაზარალებულთა დაცვისა და დახმარების სახელმწიფო ფონდის, 2013 წლის 23 დეკემბრის წერილი #07/1587.

შესაძლებელი გახდა ყველა იდენტიფიცირებული შემთხვევის გახსნა, თუმცა სხვადასხვა კვლევები, თუ ანგარიშები სახელმწიფოს შემთხვევათა იდენტიფიცირებისა და დახმარებისაკენ მიმართული ღონისძიებების გაძლიერების რეკომენდაციით მიმართავს.

ამერიკის შეერთებული შტატების სახელმწიფო დეპარტამენტის 2013 წლის ანგარიში ტრეფიკინგის საკითხებზე აქცენტს აკეთებს სამი მიმართულებით: გამოძიება, დაცვა, პრევენცია და საქართველოს სახელმწიფოს მიუთითებს იმ დაბრკოლებებსა და გამოწვევებზე, რის წინაშეც ადამიანით ვაჭრობის საკითხებში დგას. ანგარიშის მიხედვით: გოგონები და ქალები საქართველოდან არიან სექსუალური ტრეფიკინგის მსხვერპლნი, როგორც ქვეყნის შიგნით, ისე - თურქეთში, არაბეთის გაერთიანებულ საემიროებში და შედარებით მცირე მასშტაბით - ეგვიპტეში, საბერძნეთში, რუსეთში, გერმანიაში და ავსტრიაში. ქალები უზბეკეთიდან იძულებით არიან ჩართულნი პროსტიტუციასა და სექსინდუსტრიაში საქართველოში, კერძოდ, ისეთ ტურისტულ ადგილებში, როგორიცაა ბათუმი და გონიო.¹¹

ოჯახში ძალადობა

ოჯახში ძალადობა ყველა ტიპის საზოგადოებაში პოულობს გამოხატულებას. 2013 წელი კვლავ დატვირთული იყო ოჯახში ძალადობის შემთხვევებით. მიუხედავად ცნობიერების ამაღლებისაკენ მიმართული არაერთი კამპანიის, საკანონმდებლო და ინსტიტუციური გარანტიების შექმნის და ოჯახში ძალადობის კრიმინალიზაციისა, საზოგადოება კვლავ ცხოვრობს სტერეოტიპულ გარემოში, სადაც უმრავლეს შემთხვევაში ქალის მიმართ ოჯახში ძალადობა გამართლებული ქმედებაა. კვლავ დამკვიდრებულია მოსაზრება, რომ ოჯახში ძალადობისას გაუმართლებელია გარეშე პირთა ჩარევა, რადგან აღნიშნული საკითხი მხოლოდ ჩაკეტილ სოციალურ წრეში - ოჯახში უნდა განიხილებოდეს.

2013 წლის აგვისტო-სექტემბერში გაეროს ქალთა ორგანიზაციის მხარდაჭერით საზოგადოებრივი პოლიტიკის ინსტიტუტმა ჩაატარა კვლევა - „ქალთა მიმართ და ოჯახში ძალადობის აღქმა თბილისში, კახეთსა და ზემო სვანეთში“. კვლევის შედეგების მიხედვით, გამოკითხულთა: 77.8%-ს ოჯახში ძალადობა ძალზე ან საკმაოდ ხშირ მოვლენად მიაჩნია; 9.6% აქვს გარკვეული შიში იმისა, რომ მისი

---

¹¹ ინფორმაცია ხელმისაწვდომია ვებ-გვერდზე: <<http://www.state.gov/documents/organization/210739.pdf>> [ბოლოს ნანახია 2014 წლის 1 თებერვალს].

ახლობელი შეიძლება გახდეს ძალადობის მსხვერპლი; 14.0% ამართლებს ცოლისადმი ძალადობას იმ შემთხვევაში, როდესაც ცოლი ყურადღებას არ აქცევს შვილებს.

საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს მონაცემების მიხედვით, სსიპ - „112“-ის გადაუდებელი დახმარების ოპერატიული მართვის ცენტრში, 2013 წლის პირველი იანვრიდან 30 დეკემბრამდე ოჯახურ კონფლიქტთან დაკავშირებით არსებული გამოძახებების საერთო რაოდენობა არის 5447, აქედან 358 შემთხვევა იდენტიფიცირდა როგორც ოჯახში ძალადობა, ხოლო 212 შემთხვევაში გამოიცა შემაკავებელი ორდერი.¹² რეგისტრირებული შემთხვევებიდან დაფიქსირდა ძალადობის შემდეგი მონაცემები: ფიზიკური - 139; ფსიქოლოგიური - 188; ეკონომიკური - 18 და იძულება - 13. სექსუალური ძალადობის არცერთი ფაქტი არ დაფიქსირებულა.

განსაკუთრებით საყურადღებოა ძალადობის ისეთი სასტიკი ფორმა, როგორიცაა მკვლელობა. შინაგან საქმეთა სამინისტროს მონაცემების მიხედვით 2013 წელს საქართველოში დაფიქსირდა ქალთა მკვლელობის 21 შემთხვევა, მათ შორის ქმრის მიერ ცოლის - 8, შვილის მიერ დედის - 1.

2013 წელს საუწყებათაშორისო საბჭოსთან არსებულმა ოჯახში ძალადობის მსხვერპლის სტატუსის განმსაზღვრელმა ჯგუფმა განიხილა 30 შემთხვევა. მათგან 27 პირს (25 ქალი, 2 მამაკაცი) მიენიჭა ოჯახში ძალადობის მსხვერპლის სტატუსი.

ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) მსხვერპლთა, დაზარალებულთა დაცვისა და დახმარების სახელმწიფო ფონდი ადმინისტრირებას უწევს ოჯახში ძალადობის მსხვერპლთა თავშესაფრებს (თბილისი, გორი და ქუთაისი) და სხვა სერვისებს. ფონდის მიერ მოწოდებული ინფორმაციის თანახმად,¹³ 2013 წელს თავშესაფრის მომსახურებით ისარგებლა 34-მა სრულწლოვანმა და 53 არასრულწლოვანმა პირმა. ქუთაისში დასრულდა ახალი, 17 ადგილიანი თავშესაფარის აღჭურვა. გარდა თავშესაფრით სარგებლობისა, მსხვერპლებს გაეწიათ შემდეგი სახის დახმარება: სამედიცინო - 13 სრულწლოვანი, 18 არასრულწლოვანი; ფსიქოლოგიური - 32 სრულწლოვანი, 30 არასრულწლოვანი; იურიდიული - 25 სრულწლოვანი; ინდივიდუალური კონსულტაცია - 50 პირი.

---

¹²საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს, 2014 წლის 22 იანვრის წერილი #138331.

¹³ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) მსხვერპლთა, დაზარალებულთა დაცვისა და დახმარების სახელმწიფო ფონდის, 2013 წლის 23 დეკემბრის წერილი #07/1587.

ოჯახში ძალადობის ცხელი ხაზის მომსახურებით ისარგებლა 776-მა პირმა. ყურადსაღებია, რომ ამ დრომდე ცხელი ხაზით მომსახურება უფასოა მხოლოდ სილქნეტის ქსელის აბონენტებისათვის. მიმდინარეობს პროცესი ცხელი ხაზის უფასო მომსახურების უზრუნველყოფისათვის და მნიშვნელოვანია, ეს საკითხი დროის უმოკლეს პერიოდში გადაწყდეს.

მნიშვნელოვანი ნაბიჯები გადაიდგა ოჯახში ძალადობის საკითხებზე სახელმძღვანელო პრინციპების შემუშავების კუთხით. გაეროს მოსახლეობის ფონდის მხარდაჭერით მულტიდისციპლინურმა სამუშაო ჯგუფმა შეიმუშავა „მინიმალური სტანდარტები ექიმებისთვის ქალების და ბავშვების მიმართ ფიზიკური, სექსუალური და ფსიქოლოგიური ძალადობის გამოვლენის, რეფერალის და დოკუმენტირების საკითხებზე“. გაეროს ქალთა ორგანიზაციის მხარდაჭერით საქართველოს სოციალურ მუშაკთა ასოციაციამ შექმნა სამუშაო ჯგუფი, რომლის მიზანიც არის ოჯახში ძალადობის წინააღმდეგ ბრძოლაში სოციალური მუშაკის როლის კონცეფციის შემუშავება.

2013 წელს საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატმა გაეროს ქალთა ორგანიზაციის მხარდაჭერით ჩაატარა კვლევა - ოჯახში ძალადობის აღსაკვეთად, სამართალდამცავი/ სასამართლო სტრუქტურების მიერ გამოცემული შემთავისებელი და დამცავი ორდერების აღსრულების მონიტორინგი. მონიტორინგის საბოლოო შედეგები საზოგადოებისათვის უახლოეს პერიოდში გახდება ცნობილი.

მიუხედავად აღნიშნული პოზიტიური ნაბიჯებისა, კვლავ პრობლემად რჩება ოჯახში ძალადობის საკითხებზე უწყებათაშორისი კოორდინაციის საკითხი და ოჯახში ძალადობის მსხვერპლთა დაცვისათვის ეფექტური ღონისძიებების განხორციელება. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია შინაგან საქმეთა სამინისტროსა და სოციალური მომსახურების სააგენტოს სოციალურ მუშაკთა კოორდინირებული ქმედებები ოჯახში ძალადობის იდენტიფიცირებისა და დამცავი/შემთავისებელი ორდერების შესრულების მონიტორინგის პროცესში ისეთი დაუცველი ჯგუფების მიმართ როგორც შშმ, ხანდაზმული და სიღარიბის ზღვარს მიღმა მყოფი პირები არიან.

ე. მ.-ს საქმე

2013 წელს სახალხო დამცველს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოქალაქემ, ე. მ.-

მ, მიმართა. განმცხადებლის ინფორმაციით, ის განიცდიდა სისტემატიური ხასიათის ფიზიკურ და ფსიქოლოგიურ ძალადობას ძმის, მისი მეუღლისა და ძმის შვილებისაგან. ჩაკეტილი იყო ოთახში, სადაც არ იყო ცხოვრებისათვის ადეკვატური პირობები. კერძოდ, არ მიეწოდებოდა წყალი, ელექტროენერგია და დაზიანებული იყო კიბის საფეხურები. აღნიშნულ ძალადობის ფაქტებზე გამოცემული იყო დამცავი ორდერი, თუმცა განმცხადებლის ინფორმაციით, ოჯახის წევრები არღვევდნენ დამცავი ორდერით განსაზღვრულ პირობებს და თავს უსაფრთხოდ ვერ გრძნობდა. აღნიშნულ ფაქტზე რეაგირებისათვის სახალხო დამცველის აპარატმა შინაგან საქმეთა სამინისტროსა და სოციალური მომსახურების ცენტრს მიმართა. შინაგან საქმეთა სამინისტროს ინფორმაციით, დეკემბერში მოინახულეს ე. მ. და მის მიმართ ძალადობის ფაქტებს ადგილი არ ჰქონია. სოციალური მომსახურების ცენტრის მიერ მოწოდებული ინფორმაციის თანახმად კი, დეკემბერში მათი ვიზიტის დროს ე. მ.-სთან შესვლა გართულებული იყო ოჯახური კონფლიქტის გამო. მასთან შესვლა სოციალურმა მუშაკმა მხოლოდ საპატრულო პოლიციის გამოძახების შემდეგ შეძლო. მოცემულ შემთხვევაში დროის ერთი და იგივე მონაკვეთში მოწოდებული ინფორმაცია განსხვავებულ სურათს იძლეოდა, რაც მიუთითებს სერვისის მიმწოდებელთა არაკოორდინირებულ ქმედებებზე. სახალხო დამცველის მიერ გაიცა წინადადება ოჯახში ძალადობის ფაქტზე დამტკიცებული დამცავი ორდერის შესრულების შემდგომი მონიტორინგისათვის.

ი. გ.-ს საქმე

2013 წელს სახალხო დამცველს განცხადებით მიმართა მოქალაქე ი. გ.-მ. განცხადების თანახმად, ი. გ. 2011 წლის შემდეგ ყოფილი მეუღლის მხრიდან სისტემატიურად არის ფსიქოლოგიური და ფიზიკური ძალადობის მსხვერპლი. იკვეთება ქუჩაში ფიზიკური შეურაცხყოფის არაერთი შემთხვევა. გამოცემულია დამცავი და შემაკავებელი ორდერები, თუმცა ი. გ. მუდმივი მუქარისა და ძალადობის შიშით თავს დაცულად ვერ გრძნობს. სახალხო დამცველის აპარატმა საქმის ყოველმხრივი შესწავლის მიზნით შინაგან საქმეთა სამინისტროს მიმართა. მოწოდებულმა ინფორმაციამ დაადასტურა განცხადებაში მოყვანილი ფაქტები, რომელიც რამდენიმე წელია გრძელდება. პოლიციამ ოჯახში ძალადობის ყველა შემთხვევის დროს გამოიყენა ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი დაცვის მექანიზმები (დამცავი და შემაკავებელი ორდერები), მოძალადემ არაერთხელ დაარღვია ორდერით გათვალისწინებული პირობები, თუმცა მხოლოდ ერთხელ იქნა გამოყენებული ადმინისტრაციული პატიმრობა, რაც ცხადია ვერ უზრუნველყოფდა მსხვერპლის ეფექტურ დაცვას.

სახალხო დამცველმა წინადადებით მიმართა შინაგან საქმეთა სამინისტროს, უზრუნველყო ეფექტური ღონისძიების გატარება, რათა ი. გ.-ს შეძლებოდა ძალადობისგან თავისუფალ, დაცულ გარემოში ცხოვრება.

თ. ლ.-ს საქმე

2013 წელს სახალხო დამცველს, ფაქტობრივ თანაცხოვრებაში მყოფი პირისაგან განხორციელებული ძალადობრივი ქმედებების თაობაზე, განცხადებით მომართა თ. ლ.-მ. კერძოდ, განმცხადებლის ინფორმაციით, პ. ს. მას 3 წლის განმავლობაში ამყოფებდა ტყის პირა სახლში, სადაც თ. ლ. შინაურ ცხოველებს უვლიდა. ამ ხნის განმავლობაში ის არაერთხელ გახდა ფსიქოლოგიური და ფიზიკური ძალადობის მსხვერპლი. თ. ლ.-ს ინფორმაციით, მას 2013 წლის ოქტომბრის თვეში მიენიჭა ოჯახში ძალადობის მსხვერპლის სტატუსი, რაც დაადასტურა ოჯახში ძალადობის ღონისძიებათა განმახორციელებელ საუწყებათაშორისო საბჭომ. სახალხო დამცველის აპარატმა შესაბამისი რეაგირებისათვის მიმართა შინაგან საქმეთა სამინისტროს. მოწოდებული ინფორმაციის თანხმად, „თ.ლ ფსიქიურად შეშლია და ბოლო წლების განმავლობაში ინტერესს იჩენს პ. ს.-ს მიმართ, აღნიშნული საფუძველით კი ახორციელებს სასიყვარულო ხასიათის ზარებს“. სახალხო დამცველის მოთხოვნა - წარმოედგინათ თ. ლ.-ს ფსიქიკური ჯანმრთელობის შესაბამისი დასკვნა და დაედასტურებინათ ზარების განხორციელება, შინაგან საქმეთა სამინისტრომ ვერ უზრუნველყო. აღნიშნული ფაქტი მიუთითებს, რომ მიუხედავად იმისა, რომ ოჯახში ძალადობის მსხვერპლის სტატუსი უწყებათაშორისმა კომისიამ მიანიჭა, რისთვისაც თ. ლ.-მ გაიარა ყველა სათანადო პროცედურა (მათ შორის სოციალურ მუშაკთან და ფსიქოლოგთან გასაუბრების პროცედურა, საკითხის განხილვა სხვადასხვა უწყების წარმომადგენელთა მონაწილეობით), შინაგან საქმეთა სამინისტროს ინფორმაცია არ ადასტურებს ძალადობის არსებობას, რაც ეჭვქვეშ აყენებს ამ სტატუსის მინიჭების ან/და მოწოდებული ინფორმაციის სისწორეს. შემაშფოთებელია განმცხადებლის ფსიქიკურ ჯანმრთელობაზე დაუსაბუთებლად მითითების ფაქტი

ქალთა შევიწროება (Harassment)

კვლავ დაბალია საზოგადოების ცნობიერება ქალთა შევიწროების შესახებ, რაც განაპირობებს საზოგადოებრივი აქტივიზმის სიმცირეს შევიწროების გამოვლენისა და მისი აღმოფხვრის საქმეში. ხშირ შემთხვევაში შევიწროების ისეთი ფორმები, როგორიცაა: ქუჩის შევიწროება, სამოქალაქო ტრანსპორტში შეურაცხყოფელი

ქმედება - ძალადობად არ მიიჩნევა და საზოგადოების მხრიდან შესაძლოა „მოსაწონ“ ქმედებად არა, მაგრამ არც სამართალდარღვევად განიხილება. საზოგადოება ხშირად არის არატოლერანტული შევიწროების მსხვერპლის მიმართ და ის ორმაგ დისკრიმინაციას განიცდის. რიგ შემთხვევებში კი თავად მსხვერპლი ვერ აცნობიერებს მის მიმართ განხორციელებულ ძალადობას ან ირჩევს ითმინოს იგი, საზოგადოების მხრიდან გაკიცხვისაგან თავის ასარიდებლად.

2013 წელს სახალხო დამცველისათვის ცნობილი გახდა საზოგადოებრივი თავშეყრის ადგილებში ქალთა შევიწროების (harassment) ფაქტების შესახებ, რაც გამოხატული იყო მათი ღირსების შეურაცხმყოფელ ქმედებებში, თუმცა აღნიშნული საკითხების შესწავლისას არასათანადო ყურადღება ეთმობოდა გენდერული თანასწორობის საკითხის განხილვას. მნიშვნელოვანია, რომ გამოძიებისა და საქმის წარმოების ყველა ეტაპზე ასეთი დარღვევები საზოგადოებრივი წესრიგის დარღვევასთან ერთად განხილულ იქნას, როგორც გენდერული ძალადობა, გამოხატული ქალთა შევიწროების ფორმით.

ცნობილია სექსუალური შევიწროების ფაქტების შესახებ, თუმცა საკმარისი რაოდენობის თუ შინაარსის დოკუმენტაციის და კვლევების არარსებობა ხელს უშლის ქმედითი სტრატეგიის შემუშავებას. საზოგადოებაში არსებული შეხედულებები კი ხელს უშლის ასეთი ფაქტების გამოვლენას და შესაბამის სამართლებრივ რეაგირებას.

მნიშვნელოვანია სახელმწიფო უწყებების მხრიდან გატარდეს ყველა სათანადო ღონისძიება ქალთა შევიწროების ფაქტების აღმოფხვრისა და დაზარალებულთა დაცვისათვის. კერძოდ, გაძლიერდეს დაცვის ღონისძიებები როგორც საჯარო, ისე სამოქალაქო სფეროებში. განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს უსაფრთხოებისა და უშიშროების დაცვას საზოგადოებრივი თავშეყრის ადგილებში, ტრანსპორტსა და ქუჩებში.

ადრეულ ასაკში ქორწინება

გაეროს მოსახლეობის ფონდის (UNFPA) მონაცემების მიხედვით, 18 წელს მიუღწეველი დაახლოებით 14 მილიონი გოგო ქორწინდება ერთი წლის განმავლობაში, 38 000 ერთ დღეს, 13 გოგონა კი 30 წამში. საქართველოში არსებული სიტუაციაც არანაკლებ მძიმეა. განსხვავებულია სიტუაცია საქართველოს რეგიონებში,

ასევე განსხვავდება სტატისტიკა, თუმცა შედეგი ერთია - კვლავ დამკვიდრებულ პრაქტიკას წარმოადგენს გოგონათა ადრეული ქორწინება. განსაკუთრებით შემაშფოთებელია იძულებითი ქორწინების შემთხვევები, რაც მოტაცების ან მშობლებს შორის გარიგების შედეგია.

საქართველოს სახალხო დამცველმა 2012 წლის საპარლამენტო ანგარიშში წარმოადგინა ადრეული ქორწინების შესახებ ადგილობრივი და საერთაშორისო პრაქტიკა. ანგარიშში წარმოდგენილი ინფორმაციის თანახმად, საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს მონაცემებით, 2011 წლის ოქტომბრიდან 2013 წლის იანვრამდე საქართველოს საჯარო და კერძო სკოლებში საბაზო საფეხურის დასრულებამდე 7 367 გოგონამ შეწყვიტა განათლების მიღება, რისი მიზეზიც უმრავლეს შემთხვევაში ადრეული ქორწინებაა. განათლების შეწყვეტის მაჩვენებელი განსაკუთრებით მაღალია ქვემო ქართლის რეგიონში. მიუხედავად ანგარიშში წარმოდგენილი რეკომენდაციებისა, ადრეული ქორწინების თემა კვლავ აქტუალურია და სამწუხაროდ ამ მიმართულებით ქმედითი ნაბიჯები არ გადადგმულა.

საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატის გენდერული თანასწორობის დეპარტამენტის საქმიანობის ერთ-ერთი მიმართულება ადრეული ქორწინების საკითხებზე საინფორმაციო-საგანმანათლებლო და პრევენციის ღონისძიებების ჩატარებაა. 2013 წელს განსაკუთრებული ყურადღება ექცეოდა ქვემო ქართლის რეგიონს, რადგან გოგონათა მიერ სკოლის მიტოვების ყველაზე მეტი შემთხვევა ფიქსირდება. ჩატარდა რამდენიმე საჯარო დისკუსია, სოფლებში გასვლითი ვიზიტები და საინფორმაციო შეხვედრები ახალგაზრდებთან.

შესწავლის შედეგების მიხედვით გოგონათა მიერ სკოლის მიტოვების ძირითადი მიზეზი ქორწინებაა, რაც ზოგ შემთხვევაში თავად არასრულწლოვნის, რიგ შემთხვევებში - მისი მშობლების გადაწყვეტილებაა. ახალგაზრდების მიერ დასახელებული მიზეზებიდან კი ყველაზე აქტუალური სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობაა. ერთ-ერთი გოგონას ინფორმაციით, „ჩემი მეგობარი ისეთ გაჭირვებაში ცხოვრობდა, საჭმლის საშოვნელად გარეთ უწევდა სიარული. გათხოვდა და იცის, რომ მომავალი გარანტირებული აქვს, მშვიდი მაინც აღარ იქნება“. შემაშფოთებელია, რომ საზოგადოება რიგ შემთხვევებში, თუ ეს აუმაღლებს გოგონას სოციალურ მდგომარეობას, ამართლებს ადრეულ ქორწინებას, თუმცა ხშირ შემთხვევაში მათ უბრალოდ არ იციან ადრეული ქორწინების რისკების შესახებ.

განსაკუთრებით მძიმე მდგომარეობაა ლაგოდეხის რაიონის კაბალის თემში. სახალხო დამცველის აპარატის შესწავლის შედეგების მიხედვით ბოლო პერიოდში 20-ზე მეტი ადრეული ქორწინების შემთხვევა დაფიქსირდა, განსაკუთრებით მაღალია იძულებითი ქორწინების შემთხვევები, გოგონათა მოტაცება და გარიგებით ქორწინება.

კაბალის #1 საჯარო სკოლაში საინფორმაციო შეხვედრისას მიღებული ინფორმაციით ცნობილი გახდა, რომ გოგონები დამამთავრებელ კლასებში განათლების მიღებას წყვეტენ და არ დადიან სკოლაში, რადგან დიდია მათი მოტაცების რისკი. 2014 წლის იანვარ-თებერვალში მოტაცების 3 ფაქტი დაფიქსირდა. აღნიშნულს ადასტურებს სკოლის დირექტორიც. ერთ-ერთი გოგონას ინფორმაციით: „ჩვენი სოფლიდან ერთი გოგო მამამ 10 ძროხად მიჰყიდა 45 წლის კაცს, ამ გოგოს არ უნდოდა ამ კაცზე გათხოვება და სხვასთან ერთად გაიპარა სახლიდან“. მეორე გოგონა ამბობს: „ჩემ მშობლებს ვეუბნები, თუ ძალით გამათხოვებენ, თავს მოვიკლავ. ამას ყოველდღე ვუმეორებ, რომ არ გამათხოვონ“.

მთავარ პრობლემას წარმოადგენს შესაბამისი უწყებების მხრიდან არასათანადო ყურადღება. კაბალის თემში არ იციან, ვის უნდა მიმართონ ბავშვის უფლების დარღვევის შემთხვევაში. გოგონათა გასხვისება შინაური ცხოველებისა და ფულის სანაცვლოდ ამ თემში დამკვიდრებულ პრაქტიკას წარმოადგენს, რომლის წინააღმდეგ საბრძოლველად აუცილებელია უწყებათაშორისი კოორდინაცია. მნიშვნელოვანია გააქტიურდეს სოციალური სამსახური, პოლიცია და საგანმანათლებლო დაწესებულებები.

მიუხედავად არსებული სამართლებრივი რეგულაციებისა, პრაქტიკა განსხვავებულ შედეგს იძლევა. პრობლემას წარმოადგენს ის ფაქტი, რომ სკოლის მიტოვების შემთხვევაში არ მიეთითება განათლების შეწყვეტის მიზეზი, რაც სირთულეს ქმნის ადრეული ქორწინების რეალური სტატისტიკის დათვლისას. სკოლის მიტოვების ყველა შემთხვევის მიზეზი რა თქმა უნდა არ არის ქორწინება, თუმცა პრაქტიკით მყარდება არსებული მოსაზრებების სიზუსტე.

ადრეული ქორწინება, როცა იგი უკავშირდება განათლების მიღების შეწყვეტას და პროფესიის არ მიღებას, მთელ რიგ პრობლემებს ქმნის ოჯახში ძალადობის შემთხვევებში, რადგან ეს გოგონები მოკლებული არიან დასაქმების და

დამოუკიდებელი ცხოვრების შესაძლებლობას.

სწორედ ამიტომ მნიშვნელოვანია, რომ გაძლიერდეს ცნობიერების ამაღლებისაკენ მიმართული აქტივობები და განსაკუთრებული ყურადღება დაეთმოს მასწავლებლების, მშობლებისა და სამართალდამცავი უწყებების ცნობიერების ამაღლებას ადრეული ქორწინებით გამოწვეული პრობლემებისა და ქვეყანაში არსებული სამართლებრივი რეგულაციების შესახებ.

ქალთა მოწყვლადი ჯგუფების უფლებრივი მდგომარეობა

2013 წლის მდგომარეობით ქალთა ეკონომიკური აქტივობა და მონაწილეობა ქვეყნის ეკონომიკურ ცხოვრებაში ძალიან დაბალია. „გენდერული უთანასწორობის გლობალური ინდექსის“¹⁴ მონაცემებით საქართველო 136 ქვეყანას შორის 64-ე ადგილს იკავებს 136 ქვეყანას შორის. კვლავ დაბალია ჯანმრთელობის დაცვის ხელმისაწვდომობის მაჩვენებელი, რომლის მიხედვით, ქვეყანა 126-ე პოზიციაზეა. აღნიშნული გარემოს ფონზე სულ უფრო მძიმეა მოწყვლადი ჯგუფების წარმომადგენელ ქალთა სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა, მათ შორის მარტოხელა და მრავალშვილიანი დედების.

განსაკუთრებული მოწყვლადობით გამოირჩევა მარტოხელა დედათა მდგომარეობა. საქართველოს კანონმდებლობა არ იძლევა მარტოხელა დედის სტატუსის განმარტებას და შესაბამისად ქვეყანაში მათ დასახმარებლად არც სახელმწიფო პროგრამები მოქმედებს. სტატუსის განუსაზღვრელობა, თავის მხრივ, ოფიციალური სტატისტიკის არარსებობას იწვევს. პირობითად, თუ მარტოხელა დედად მივიჩნევთ პირს, რომლის შვილის დაბადების აქტის ჩანაწერში არ არის მითითებული მამა, საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს მონაცემებით, 2013 წელს დაბადებული 1382 ახალშობილის დაბადების აქტის ჩანაწერში მამის მონაცემები მითითებული არ არის, რაც ნიშნავს, რომ არსებულ მონაცემებს 1382 მარტოხელა დედა ემატება.¹⁵

მარტოხელა დედის ტერმინი გვხვდება საქართველოს ჯანმრთელობის, შრომისა და სოციალური დაცვის მინისტრის ბრძანებაში „სოციალურად დაუცველი ოჯახების სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის შეფასების წესის დამტკიცების შესახებ“,

¹⁴ ინფორმაცია ხელმისაწვდომია ვებ-გვერდზე: <<http://www.weforum.org/reports/global-gender-gap-report-2013>> [ბოლოს ნანახია 2014 წლის 1 თებერვალს].

¹⁵ საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს 2014 წლის 3 იანვრის წერილი #7;

რომლის მიხედვითაც მარტოხელა დედა არის პირი, რომელსაც არ ჰყოლია მეუღლე, ან ქვრივია და ჰყავს 18 წლამდე ასაკის შვილ(ებ)ი. აუცილებელია მას გააჩნდეს ქორწინებისა და მეუღლის გარდაცვალების მოწმობა, ხოლო, მეუღლის გარდაცვალების შემთხვევაში ბავშვის დაბადების მოწმობა.¹⁶ აღნიშნული დეფინიცია არეგულირებს მხოლოდ სოციალური დახმარებების გაცემის წესთან დაკავშირებულ სამართლებრივ ურთიერთობას, შესაბამისად კომპეტენციის ფარგლები არ ვრცელდება სხვა ტიპის სამართლებრივ ურთიერთობებზე.

ასეთივე ვიწრო კომპეტენციის დეფინიციას იძლევა საქართველოს საგადასახადო კოდექსი. კერძოდ, 82–ე მუხლის მიხედვით საშემოსავლო გადასახადისაგან განთავისუფლებულ პირთა წრის ჩამონათვალში მოცემულია მარტოხელა დედაც: საშემოსავლო გადასახადით არ იბეგრება მარტოხელა დედის მიერ კალენდარული წლის განმავლობაში მიღებული დასაბეგრი შემოსავალი 3000 ლარამდე.¹⁷ აღსანიშნავია, რომ საგადასახადო კოდექსში არსებული დათქმის შესაბამისად 2014 წლის 1 იანვრიდან მოიხსნა რაოდენობრივი ლიმიტი და რასაც არ უნდა შეადგენდეს, მარტოხელა დედის შემოსავალი არ დაიბეგრება.

ზოგადი ხასიათის პრობლემას წარმოადგენს ის, რომ საქართველოში მარტოხელა დედობა უკავშირდება არა მხოლოდ მამის მხრიდან ბავშვის არსებობის უფლებელყოფას და პასუხისმგებლობისთვის თავის არიდებას, არამედ საზოგადოებისა და სახელმწიფოს მხრიდან გულგრილობას. ერთი მხრივ, საზოგადოებაში არსებული სტერეოტიპული დამოკიდებულება და მეორე მხრივ, სახელმწიფოს მხრიდან დახმარებისაკენ მიმართული პროგრამების არარსებობა მარტოხელა დედების უკიდურესად მძიმე უფლებრივ და მატერიალურ მდგომარეობას განაპირობებს.

ქალის მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ კონვენციის მე-5 მუხლის მიხედვით მონაწილე სახელმწიფოები იღებენ ყველა შესაბამის ზომას, რათა უზრუნველყონ, რომ საოჯახო აღზრდა გულისხმობდეს დედობის, როგორც სოციალური ფუნქციის სწორ გაგებას და ბავშვის აღზრდისა და განვითარების

---

¹⁶ საქართველოს შრომის, ჯამრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის ბრძანება 141/ნ (მუხ. 7, ქპ. „ვ“);

¹⁷ საქართველოს საგადასახადო კოდექსი, მუხ. 82, ნაწ. 2.

საქმეში მამაკაცისა და ქალის საერთო პასუხისმგებლობის აღიარებას, ბავშვის უპირატესი ინტერესების გათვალისწინებით. ამავე კონვენციის თანახმად, ბავშვის აღზრდა მოითხოვს მამაკაცისა და ქალის, აგრეთვე მთლიანად საზოგადოებას შორის პასუხისმგებლობის გადანაწილებას.

მიუხედავად ზემოაღნიშნულისა, ხშირ შემთხვევაში ქალებს მარტოებს უწევთ ბავშვის აღზრდასთან დაკავშირებული პასუხისმგებლობის აღება.

პრობლემას წარმოადგენს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ქალთა მიმართ ყველა ფორმის დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტის მიერ, 2006 წლის 15 აგვისტოს, საქართველოს მეორე და მესამე პერიოდული ანგარიშების განხილვის დროს, კონვენციის მონაწილე ქვეყნის მიმართ გაცემული რეკომენდაციის შესრულება, რომლის მიხედვითაც: „კომიტეტი ითხოვს გენდერული საკითხის გათვალისწინებას სიღარიბის აღმოფხვრის ყველა სახელმწიფო პროგრამასა და სტრატეგიაში და განსაკუთრებული ყურადღების მიპყრობას ქალთა დაუცველ ჯგუფებზე, inter alia მარტოხელა და ოჯახის მარჩენალ ქალებზე“.

აღსანიშნავია, რომ ძალადობისაგან დაცვის ეროვნული ქსელის მიერ ფონდ ღია საზოგადოება - საქართველოსა და USAID-ის მიერ დაფინანსებული პროექტის „სისტემური ცვლილებების ხელშეწყობა მარტოხელა დედებისთვის, სოციალური და სამართლებრივი გარანტიების უზრუნველსაყოფად“ ფარგლებში, სხვა არასამთავრობო ორგანიზაციებთან და სახელმწიფო ორგანოებთან თანამშრომლობით, მომზადდა საკანონმდებლო ცვლილებათა პაკეტი, რომელიც შეეხება „მარტოხელა დედის“ სამართლებრივი სტატუსის ასახვას საქართველოს კანონმდებლობაში, აგრეთვე მსგავსი კატეგორიის პირებისათვის სოციალური და სამართლებრივი დაცვის გარანტიების შექმნას. კანონპროექტი უახლოეს პერიოდში წარედგინება საქართველოს პარლამენტს.

არანაკლები პრობლემის წინაშე დგანან მრავალშვილიანი დედები. საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს მიერ მოწოდებული სტატისტიკური ინფორმაციის თანახმად, 2013 წელს დაფიქსირდა 9453 ახალშობილის დაბადების აქტის ჩანაწერი, სადაც დედისათვის ბავშვი არის რიგით მე-3 ან მეტი.¹⁸ საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემებით, აღნიშნული მაჩვენებელი 2011 წელს - 8638-ს,

---

¹⁸ საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს 2014 წლის 03 იანვრის წერილი #7;

ხოლო 2012 წელს - 8923 შეადგენდა.¹⁹

მნიშვნელოვანია სახელმწიფოს მხრიდან გატარდეს შესაბამისი ღონისძიებები მარტოხელა და მრავალშვილიანი დედების ხელშესაწყობად სოციალურ და ეკონომიკურ სფეროებში. პირველ რიგში საჭიროა სტატუსის სამართლებრივი განსაზღვრა, რაც ხელს შეუწყობს აღნიშნულ საკითხებზე ოფიციალური სტატისტიკის წარმოებას და დახმარების სახელმწიფო პროგრამების ორგანიზებას.

ი. გ.-ს შემთხვევა

2014 წლის 8 იანვარს, საქართველოს სახალხო დამცველს განცხადებით მიმართა ი. გ.-მ, რომელიც არის მრავალშვილიანი, მარტოხელა დედა. სახალხო დამცველის აპარატის შესწავლის შედეგების მიხედვით მრავალშვილიანი დედა 5 არასრულწლოვან შვილთან ერთად ცხოვრობს ქალაქ რუსთავეში და 19 კვირის ორსულია მე-6 შვილზე. იგი უკიდურესად მძიმე სოციალურ-ეკონომიკურ პირობებში ცხოვრობს და უახლოეს პერიოდში საცხოვრებლის გარეშე რჩება.

ხუთი შვილიდან სამს ჯანმრთელობის პრობლემები აქვს. ბავშვები გადიან მედიკამენტოზურ მკურნალობას და მუდმივი მეთვალყურეობა ესაჭიროებათ. ი. გ. ოჯახში ძალადობის არაერთი შემთხვევის გამო განქორწინებულია მეუღლესთან, რომელიც არ მონაწილეობს შვილების აღზრდაში. გამომდინარე იქიდან, რომ მარტო ზრდის შვილებს, რომელთაც მუდმივი მეთვალყურეობა სჭირდებათ, მოკლებულია შესაძლებლობას დასაქმდეს და უზრუნველყოს ოჯახის ფინანსური მდგრადობა.

სახალხო დამცველმა აღნიშნულის თაობაზე, 2014 წლის 16 იანვარს რეკომენდაციით მიმართა რუსთავის მერს, რათა გაეთვალისწინებინათ ი. გ.-ს ოჯახის მძიმე სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა და უზრუნველყოთ იგი თავშესაფრით. რუსთავის მერის მოადგილის 2014 წლის 10 თებერვლის კორესპონდენციით ცნობილი გახდა, რომ რეკომენდაცია ვერ დაკმაყოფილდებოდა საბინაო ფონდის არარსებობის გამო.

---

¹⁹ ინფორმაციის ნახვა შესაძლებელია ვებ-გვერდზე:

<http://www.geostat.ge/cms/site_images/_files/georgian/health/qali%20da%20kaci-2013.pdf> [ბოლოს ნანახია 2014 წლის 1 თებერვალს].

ლგბტ პირთა უფლებრივი მდგომარეობა

საქართველოში ჰომოსექსუალური ქცევის დეკრიმინალიზაცია 2000 წელს მოხდა. აღნიშნულ პროცესს თან სდევდა კანონმდებლობაში არსებული დისკრიმინაციული მიდგომების აღმოფხვრა და ლგბტ პირთათვის საკანონმდებლო უფლებადაცვითი გარანტიების განმტკიცება, თუმცა კვლავ რჩება საკითხები, რომელიც კანონმდებლობის დონეზე გარკვეულ სტიგმებს აყალიბებს. არსებული მდგომარეობა აჩვენებს ცვლილებების გატარებისა და კანონმდებლობით მოწესრიგებული საკითხების იმპლემენტაციის ხელშეწყობის აუცილებლობას.

საქართველოს კონსტიტუციის მე-14 მუხლი განამტკიცებს დისკრიმინაციის აკრძალვას. აღნიშნულ მუხლში არსებული ჩამონათვალი არ მოიცავს სექსუალურ ორიენტაციასა და გენდერულ იდენტობას, თუმცა საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტებით, მითითებული საფუძვლების ჩამონათვალი არ არის ამომწურავი და მოიცავს დისკრიმინაციის აკრძალვის ისეთ საფუძვლებსაც, რომლებიც პირდაპირ არ არის მასში ნახსენები.²⁰

სექსუალური ორიენტაცია, როგორც დისკრიმინაციის აკრძალვის საფუძველი, გვხვდება ჯანმრთელობის დაცვისა და შრომითი უფლებების სფეროში. კერძოდ, საქართველოს კანონის, „ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ“, მე-6 მუხლის პირველი პუნქტის მიხედვით, პაციენტის დისკრიმინაციის გამომრიცხავ საფუძვლებში მითითებულია სექსუალური ორიენტაციის გამო დისკრიმინაციის დაუშვებლობა; საქართველოს შრომის კოდექსის მე-2 მუხლის მესამე პუნქტის მიხედვით, შრომით და წინასახელშეკრულებო ურთიერთობებში დისკრიმინაციის აკრძალვის ერთ-ერთ საფუძველად მითითებულია სექსუალური ორიენტაცია.

აღსანიშნავია, რომ 2012 წლის 27 მარტს საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსს, სასჯელის დანიშვნის ნაწილში დაემატა 53-ე მუხლის 3¹ პუნქტი, რომლის მიხედვითაც სხვა გარემოებებთან ერთად ჩამონათვალში მითითებულია სექსუალური ორიენტაცია და გენდერული იდენტობა, როგორც შეუწყნარებლობის მოტივით ჩადენილ დანაშაულებზე პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოება.

---

²⁰ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2008 წლის 31 მარტის #2/1–392 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე შოთა ბერიძე და სხვები საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, http://constcourt.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=22&id=460&action=show

2010 წლის 31 მარტს მიღებული იქნა ევროპის მინისტრთა საბჭოს კომიტეტის რეკომენდაცია წევრი სახელმწიფოებისთვის „სექსუალური ორიენტაციის და გენდერული იდენტობის საფუძველზე დისკრიმინაციასთან ბრძოლის ზომების შესახებ“ (CM/REC(2010)5). საქართველო ამ რეკომენდაციის ერთ-ერთი ადრესატია და 2013 წლის მარტში შესაბამისი ანგარიშიც წარადგინა რეკომენდაციით გათვალისწინებული ვალდებულებების შესრულების შესახებ.²¹

რეკომენდაციის განხორციელების შესახებ ჩრდილოვანი ანგარიში მოამზადა არასამთავრობო ორგანიზაციამ, „ქალთა ინიციატივების მხარდამჭერი ჯგუფი“.²² ანგარიშში დეტალურადაა განხილული გენდერული იდენტობისა და სექსუალური ორიენტაციის ნიშნით საქართველოში არსებული დისკრიმინაციული მიდგომები, ფაქტები და შემთხვევები. ასევე მოცემულია პრობლემის გადაჭრის საკანონმდებლო ბაზის სრულყოფისა და სამოქალაქო საზოგადოების გაძლიერების რეკომენდაციები.

მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს კანონმდებლობა არ არის დისკრიმინაციული ლგბტ პირთა მიმართ, მისი პრაქტიკაში განხორციელება არ იძლევა უფლებადაცვის ადეკვატურ გარანტიებს. ხშირია ლგბტ პირთა დისკრიმინაციის ფაქტები შრომის, ჯანდაცვის, სოციალური და ეკონომიკური უფლებების განხორციელებისას. ისინი განიცდიან ძალადობას და უთანასწორო მოპყრობას ცხოვრების სხვადასხვა სფეროში, ოჯახსა და საზოგადოებაში. ხშირ შემთხვევაში ისინი არ მიმართავენ სამართალდამცავ ორგანოებს დარღვეული უფლების აღდგენისათვის, რადგან არ აქვთ ნდობა და ფიქრობენ, რომ მიმართვის შემთხვევაში გახდებიან ჰომოფობიური დამოკიდებულების მსხვერპლი სამართალდამცავი უწყებების მხრიდან.

არასამთავრობო ორგანიზაციის, „იდენტობა“, მიერ 2013 წელს ჩატარებული რაოდენობრივი კვლევა „გეი, ბისექსუალ და ტრანსგენდერ კაცთა სოციალური მდგომარეობა“, წარმოადგენს საქართველოში მცხოვრები გეი, ბისექსუალი და ტრანსგენდერი კაცების კონტიგენტში დისკრიმინაციის ფორმებისა და ხარისხის დადგენის საშუალებას. კვლევის მიხედვით, გამოკითხული 109 პირიდან კითხვაზე „ყოფილხართ, თუ არა ფიზიკური ძალადობის მსხვერპლი თქვენი სექსუალური

---

²¹ ინფორმაცია ხელმისაწვდომია ვებ-გვერდზე:

<http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/others_issues/lgbt/Questionnaire/LGBT_Georgia.pdf>

[ბოლოს ნანახია 2014 წლის 1 თებერვალს];

²² ინფორმაცია ხელმისაწვდომია ვებ-გვერდზე: <http://women.ge/wp-content/uploads/2012/12/CM_REC20105GEORGIA_GEO_www.pdf>

[ბოლოს ნანახია 2014 წლის 1 თებერვალს];

ორიენტაციის ან გენდერული იდენტობის გამო“, 48 გამოკითხული დადებით პასუხს იძლევა, მათგან 36-ს არ მიუმართავს პოლიციისათვის.²³

აღსანიშნავია, რომ 2014 წლის 4 თებერვლის გადაწყვეტილებით საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ დააკმაყოფილა საქართველოს მოქალაქეების ლევან ასათიანის, ირაკლი ვაჭარაძის, ლევან ბერიანიძის, ბექა ბუჩაშვილისა და გოჩა გაბომის კონსტიტუციური სარჩელი და არაკონსტიტუციურად ცნო საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის 2000 წლის 5 დეკემბრის N241/ნ N1 დანართის 24-ე მუხლის და 2007 წლის 27 სექტემბრის N282/ნ ბრძანების N1 დანართის მე-18 მუხლის მე-2 პუნქტის სადავო ნაწილები.

საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის ზემოაღნიშნული ბრძანებები არეგულირებს სისხლის და მისი კომპონენტების დონორობის წინააღმდეგ ჩვენებების განსაზღვრის საკითხებს. მოსარჩელის მიერ სადავოდ გამხდარი ნორმები, „ჰომოსექსუალიზმს“ განიხილავდა, როგორც სისხლისა და მისი კომპონენტების დონაციის აბსოლუტურ წინააღმდეგ ჩვენებას, შესაბამისად, ჰომოსექსუალებს ეკრძალებოდათ ყოფილიყვნენ სისხლის დონორები.²⁴

კვლავ მნიშვნელოვან გამოწვევად რჩება საზოგადოებაში არსებული ჰომოფობიური დამოკიდებულება, რაც განაპირობებს სიძულვილის ნიადაგზე ჩადენილ დანაშაულებს და სხვა დისკრიმინაციულ ქმედებებს. არ ხორციელდება საზოგადოების ცნობიერების ამაღლებისაკენ მიმართული ღონისძიებები, რაც ხელს შეუწყობდა არსებული სტერეოტიპული დამოკიდებულებების რღვევას.

ხშირია ლგბტ პირთა მიმართ ოჯახში ძალადობის შემთხვევები, რაც მათ აიძულებთ დამალონ ინფორმაცია გენდერული იდენტობისა და სექსუალური ორიენტაციის შესახებ. მაშინ როდესაც საზოგადოება დასაშვებად მიიჩნევს ჰეტეროსექსუალი წყვილების ურთიერთობის საჯარო გამოხატულებას, ლგბტ პირების შემთხვევაში აღნიშნული ფაქტი მათ მიმართ ძალადობის მიზეზი ხდება. სამსახური, მეგობრების

---

²³გეი, ბისექსუალ და ტრანსგენდერ კაცთა სოციალური მდგომარეობა. იდენტობა. 2013. ინფორმაცია ხელმისაწვდომია ვებ-გვერდზე: <<http://identoba.files.wordpress.com/2014/01/e18392e18391e183a2-e18399e18390e183aae18394e18391e18398e183a1-e1839be18393e18392e1839de1839be18390e183a0e18394e1839de18391e18390-2012-201.pdf>> [ბოლოს ნანახია 2014 წლის 1 თებერვალს].

²⁴ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2014 წლის 4 თებერვლის გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქეები ლევან ასათიანი, ირაკლი ვაჭარაძე, ლევან ბერიანიძე, ბექა ბუჩაშვილი და გოჩა გაბომე საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობის და სოციალური დაცვის მინისტრის წინააღმდეგ“ http://constcourt.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=22&id=824&action=show;

წრე, ოჯახი ის ადგილებია, სადაც მათ თავიანთი იდენტობის დამალვა უწევთ. ოჯახის წევრთა დამოკიდებულება ხშირ შემთხვევაში უარყოფითია და არის მათი იდენტობისა თუ ორიენტაციის შეცვლისაკენ მიმართული ძალადობრივი მცდელობები. კვლევები აჩვენებს, რომ ლგბტ ჯგუფის წარმომადგენლები ხშირად ხდებიან ძალადობის მსხვერპლი ოჯახის წევრთა მხრიდანაც, რაც მჟღავნდება როგორც ფიზიკურ, ისე ფსიქოლოგიურ ძალადობაში. ხშირია შემთხვევები, როდესაც ოჯახის წევრები მიმართავენ ფსიქოლოგს ან სექსოლოგს პაციენტის „არასწორი“ ორიენტაციისაგან ან ჩამოყალიბებული გენდერული იდენტობისაგან „განსაკუთრნად“.²⁵

შეკრებისა და გამოხატვის უფლება: 17 მაისის აქცია და მისი თანმდევი მოვლენები

2013 წელს გახშირდა სიძულვილის ნიადაგზე ჩადენილი დანაშაულები და სხვა შემთხვევები ლგბტ თემის წარმომადგენელთა და მათი უფლების დამცველი ორგანიზაციების მიმართ. აღნიშნული ქმედებები თავისი აგრესიული ბუნებით უმეტეს შემთხვევაში საფრთხის შემცველი იყო ზემოაღნიშნულ პირთა სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისთვის.

17 მაისს, ჰომოფობიასა და ტრანსფობიასთან ბრძოლის საერთაშორისო დღეს, არასამთავრობო ორგანიზაციებმა, „ქალთა ინიციატივების მხარდამჭერმა ჯგუფმა“ და „იდენტობამ“ დაგეგმეს მდუმარე აქცია, რომლის მიზანი იყო საზოგადოების ყურადღების მიპყრობა ჰომოფობიის პრობლემის მიმართ საქართველოში.

აქცია დაარბის პარალელური აქციის მონაწილეებმა, მათ შორის სასულიერო პირებმა, რომელთა მიზანი არა აქციის ხელშეშლა, არამედ აქციის მონაწილეთა ფიზიკური ანგარიშსწორება იყო. ერთი მხრივ, ლგბტ და მათი მხარდამჭერი ორგანიზაციების წარმომადგენლებს არ მიეცათ საშუალება ესარგებლათ კონსტიტუციით მათთვის მინიჭებული შეკრების თავისუფლებით, ხოლო მეორე მხრივ, განხორციელდა სიძულვილით განპირობებული ფიზიკური ძალადობა.

მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტრო რამდენიმე დღით ადრე ინფორმირებული იყო, რომ ერთსა და იგივე ადგილზე უნდა

---

²⁵ლგბტ ქალთა მდგომარეობის ამსახველი CEDAW ჩრდილოვანი ანგარიში http://women.ge/wp-content/uploads/2012/05/WISG-LBT-CEDAW-shadow-report_geo.pdf

გამართულიყო პარალელური აქცია, ასევე იმ მოსალოდნელი საფრთხეების შესახებ, რომელსაც შესაძლოა ადგილი ჰქონოდა, ლგბტ და მათი მხარდამჭერი ორგანიზაციების წარმომადგენლებს არ მიეცათ საშუალება ესარგებლათ კონსტიტუციით მათთვის მინიჭებული შეკრების თავისუფლებით. აქციის დაწყებისთანავე ადგილზე მობილიზებული იყო საპატრულო პოლიცია, გაკეთდა კორდონი, მაგრამ პოლიციამ ვერ შეძლო მისი შენარჩუნება.

აქციის მიმდინარეობისას კონტრ-დემონსტრანტებმა გაარღვიეს პოლიციის კორდონი აქციაზე შეკრებილი პირების ფიზიკური შეურაცხყოფის მიზნით. მას შემდეგ, რაც სიტუაცია უმართავი გახდა, პოლიციამ აქციის მონაწილეთა ევაკუაცია დაიწყო. თუმცა, ერთი ავტობუსი ლესელიძის და მიკროავტობუსი ვაჩნაძის ქუჩაზე კონტრაქციის მონაწილეებმა ალყაში მოაქციეს. კონტრ-დემონსტრანტებმა ჩამტვრიეს მიკროავტობუსის ფანჯრები და ცდილობდნენ შიგნით შეღწევას. მიკროავტობუსში მყოფ აქციის მონაწილეებს ესროდნენ ქვებსა და სხვადასხვა ნივთებს, აყენებდნენ ფიზიკურ და სიტყვიერ შეურაცხყოფას. საპატრულო პოლიციის დახმარებით მოხერხდა მიკროავტობუსის გარიდება აქციის ადგილიდან. ამავე პერიოდში დაფიქსირდა რამდენიმე შემთხვევა, როდესაც კონტრაქციის მონაწილეებმა სცემეს ადამიანები, რომლებიც მათ ლგბტ პირებად მიიჩნიეს. ძალადობა მომდევნო დღეებშიც გაგრძელდა - როგორც „ქალთა ინიციატივების მხარდამჭერმა ჯგუფმა“, ისე ორგანიზაცია „იდენტობამ“ დააფიქსირეს ძალადობის გახშირებული ფაქტები ლგბტ ჯგუფის წევრებზე.

გავრცელებული ინფორმაციით, დაშავდა აქციის 17 მონაწილე, მათ შორის, საპატრულო პოლიციის 3 თანამშრომელი. დაშავებულთა შორის იყო რადიო „ფორტუნას“ ჟურნალისტი. აქციის მონაწილეებმა პარალელურად სცადეს არასამთავრობო ორგანიზაციის, „იდენტობის“ ოფისის დარბევაც.

პარალელური აქციის მონაწილე 4 პირის მიმართ გამოყენებული იქნა ადმინისტრაციული ჯარიმა 100-100 ლარის ოდენობით. 5 პირს, მათ შორის, ორ სასულიერო პირს წარედგინა ბრალი სისხლის სამართლის წესით (1 სასულიერო პირს ბრალდება მოეხსნა). ამჟამად აღნიშნულ სისხლის სამართლის საქმეზე მიმდინარეობს სასამართლო პროცესი. საქართველოს სახალხო დამცველის რწმუნებულები ახორციელებენ სასამართლო პროცესის მონიტორინგს.

სახალხო დამცველის აპარატის გენდერული თანასწორობის დეპარტამენტმა ასევე

მოახდინა 17 მაისისა და მისი თანმდევი მოვლენების 32 შემთხვევის დოკუმენტირება და ახორციელებს შესაბამისი საქმეების შესწავლას.

ტრანსგენდერი ადამიანები საქართველოში

საქართველოში ლგბტ ადამიანთა მდგომარეობის ამსახველი კვლევები და ანგარიშები²⁶ ერთხმად აღიარებენ, რომ ტრანსგენდერი ადამიანების საჭიროებები არასაკმარისადაა გათვალისწინებული კანონმდებლობაში, რაც ზოგ შემთხვევაში, მათი ფუნდამენტური უფლებების დარღვევით სრულდება.

ევროპის მინისტრთა საბჭოს კომიტეტის რეკომენდაციის, „სექსუალური ორიენტაციის და გენდერული იდენტობის საფუძველზე დისკრიმინაციასთან ბრძოლის ზომების შესახებ“, მიხედვით, განსაზღვრულია სქესის კვლავმინიჭებისა და სამართლებრივ აღიარებასთან დაკავშირებით მოთხოვნები, კერძოდ:

„წევრმა სახელმწიფოებმა უნდა მიიღონ შესაბამისი ზომები, რათა ცხოვრების ყველა სფეროში მოახდინონ პირის სქესის შეცვლის სრული სამართლებრივი აღიარება; კერძოდ, წევრმა სახელმწიფოებმა უნდა შესაძლებელი გახადონ ოფიციალურ დოკუმენტებში სახელისა და სქესის შეცვლა სწრაფი, გამჭვირვალე და ადვილად ხელმისაწვდომი გზით; წევრმა სახელმწიფოებმა ასევე უნდა უზრუნველყონ, საჭიროების მიხედვით, არასახელმწიფო ერთეულების მიერ შეცვლილი სქესის და აღნიშნულთან დაკავშირებით განხორციელებული სხვა ცვლილებების შესაბამისი აღიარება ისეთ ძირითად დოკუმენტებში, როგორიცაა განათლების დამადასტურებელი დიპლომი ან შრომის წიგნაკი.“²⁷

საქართველოში არსებული მდგომარეობა არ შეესაბამება რეკომენდაციის მიხედვით დაწესებულ მოთხოვნას. ზემოაღნიშნული რეკომენდაციის 36-ე პუნქტის თანახმად, სახელმწიფოებმა უნდა უზრუნველყონ აღნიშნული თანხების დაფარვისათვის სადაზღვევო პოლიტიკის მოწესრიგება. საქართველოში კი თავად ტრანსგენდერ ადამიანებს უწევთ სრული ღირებულების დაფარვა. ტრანსგენდერთა

²⁶ ლგბტ ადამიანთა მდგომარეობა საქართველოში. WISG. თბილისი. 2012. ინფორმაცია ხელმისაწვდომია ვებ-გვერდზე: <http://women.ge/wp-content/uploads/2012/12/WISG_situation-of-lgbt-persons-in-Georgia_GEO-www.pdf> [ბოლოს ნანახია 2014 წლის 1 თებერვალს].

²⁷ ევროპის მინისტრთა საბჭოს კომიტეტის რეკომენდაცია წევრი სახელმწიფოებისთვის „სექსუალური ორიენტაციის და გენდერული იდენტობის საფუძველზე დისკრიმინაციასთან ბრძოლის ზომების შესახებ“ – CM/REC(2010)5. პუნ. 21;

უმეტესობისათვის, სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობიდან გამომდინარე, ხელმიუწვდომელია სქესის კვლავ მინიჭებისათვის საჭირო სამედიცინო მომსახურება.²⁸ ასევე მნიშვნელოვანია, რომ არ არის რეგულირებული ამ სერვისის პროცედურული საკითხები. კერძოდ, არ არსებობს პროცედურის ჩატარების განსაზღვრელი სტანდარტული წესი, რაც საერთო იქნებოდა აღნიშნული მომსახურების გამწევი სამედიცინო დაწესებულებებისათვის. ასევე არ არის განსაზღვრული სქესის კვლავმინიჭების პროცედურის ღონისძიებათა რიგითობა.

ტრანსგენდერი ადამიანები პრობლემებს აწყდებიან სამოქალაქო აქტების ჩანაწერში სქესის შეცვლისას, რაც თავის მხრივ, ხელშემშლელი ფაქტორია განათლების მიღებისა და დასაქმების პროცესში. საქართველოს კანონი „სამოქალაქო აქტების შესახებ“ (მუხლი 78), განსაზღვრავს გარემოებათა ჩამონათვალს, რაც შესაძლოა გახდეს სამოქალაქო აქტის ჩანაწერში ცვლილების შეტანის საფუძველი. ერთ-ერთ ასეთ გარემოებად მითითებულია: „სქესის შეცვლა – თუ სქესის შეცვლასთან დაკავშირებით პირს სურს სახელის ან/და გვარის შეცვლა“. თუმცა არ არსებობს დოკუმენტების ჩამონათვალი, რომელიც პირმა უნდა წარადგინოს სამოქალაქო აქტში შესაბამისი ცვლილების განხორციელებისათვის, ასევე არაა განსაზღვრული ამ მუხლის მიზნებისათვის რა ითვლება „სქესის შეცვლად“. დამკვიდრებული პრაქტიკის საფუძველზე, სქესის ლეგალურად შეცვლისათვის აუცილებელია სქესის კვლავმინიჭების სრული პროცედურის გავლა, ქირურგიულის ჩათვლით. 2011 წლის იანვრიდან დღემდე არ ფიქსირდება განცხადება სქესის შეცვლის მოთხოვნით.²⁹

არასამთავრობო ორგანიზაციის, „ქალთა ინიციატივების მხარდამჭერი ჯგუფი“, მიერ მომზადებულ ანგარიშში „ლგბტ ადამიანთა მდგომარეობა საქართველოში“, განხილულია ის პრობლემები, რაც ტრანსგენდერ პირებს სქესის შეცვლის პროცედურასთან დაკავშირებით ექმნებათ. ანგარიშის მიხედვით: ტრანსგენდერ ადამიანთა ნაწილს არ სურს სქესის კორექციის ოპერაციის გავლა, ბევრი მათგანი ითვისებს სასურველ სოციალურ როლს და საკუთარ გარეგნობას (ქირურგიული ჩარევის გარეშე) უსადაგებს მას; ტრანსგენდერი ადამიანები, ვისაც სურს ამ ოპერაციის გავლა ხშირ შემთხვევაში შესაბამის ფულად რესურსებს არ ფლობენ; სქესის კვლავმინიჭების ოპერაცია შეიძლება არ იყოს რეკომენდებული ადამიანის

²⁸ტრანსგენდერთა საჭიროებების კვლევის მასალები ჯანმრთელობის დაცვის სფეროში, ორგანიზაცია „იდეტობა“, 2012;

²⁹საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს წერილი #1246; 2014 წლის 11 თებერვალი.

ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო³⁰.

რეკომენდაციები:

ქალთა პოლიტიკური მონაწილეობის მიმართულებით

საქართველოს მთავრობას:

- ხელი შეეწყოს გენდერული მეინსტრიმინგის განხორციელებას აღმასრულებელი ხელისუფლების დონეზე, გენდერული თანასწორობის საკითხებზე პასუხისმგებელი პირების დანიშვნისა, თუ სტრუქტურული ერთეულების შექმნის გზით;

ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებს:

- ხელი შეეწყოს ლიდერ ქალთა დაწინაურებას ადგილობრივი თვითმმართველობის დონეზე, დაიგეგმოს ქალთა დაწინაურების ხელშეწყობი პროგრამები, განსაკუთრებული ყურადღება დაეთმოს ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელ და სოფლად მცხოვრებ ქალთა ჩართულობას;
- ხელი შეეწყოს ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებში გენდერული თანასწორობის საკითხებზე დანიშნული მრჩეველების გაძლიერებას, გაიწეროს მათი მანდატი და მოხდეს საზოგადოების ინფორმირება მათი საქმიანობას შესახებ გენდერული თანასწორობის სფეროში;

ქალთა შრომითი უფლებების მიმართულებით

საქართველოს მთავრობას:

- შეიქმნას უწყებათაშორისი სამუშაო ჯგუფი მთავრობის, პროფკავშირების, დამსაქმებლების და სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენელთა მონაწილეობით, რომელიც იმუშავებს შრომითი კანონმდებლობის სრულყოფაზე, მათ შორის არსებული საერთაშორისო სტარდარტების მიხედვით ქალთა შრომითი უფლებების გათვალისწინებაზე;
- მიღებულ იქნას ყველა ღონისძიება, მათ შორის პროფესიული მომზადებისა და ტრენინგის მიმართულებით, რაც საშუალებას მისცემს ოჯახური

³⁰ლგბტ ადამიანთა მდგომარეობა საქართველოში. WISG. თბილისი. 2012.

http://women.ge/wp-content/uploads/2012/12/WISG_situation-of-lgbt-persons-in-Georgia_GEO-www.pdf.

ვალდებულებების მქონე დასაქმებულ ქალებს, ჩაერთონ და დარჩნენ ინტეგრირებულნი შრომით ბაზარზე;

- ქალებისათვის თანაბარი შესაძლებლობის უზრუნველსაყოფად დაინერგოს თანამდებობრივი დაწინაურების, კარიერული ზრდისა და წახალისების განაწილების გამჭვირვალე პროცედურები.

საქართველოს პარლამენტს:

- დაიწყოს შესაბამისი პროცედურები შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის 183-ე დედობის დაცვის კონვენციის რატიფიცირების მიზნით და უზრუნველყოფილ იქნას შესაბამისი განხილვების პროცესში ყველა დაინტერესებული მხარის მაქსიმალური მონაწილეობა;

გენდერული ნიშნით ძალადობის მიმართულებით

საქართველოს მთავრობას:

- მოხდეს ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) საკითხებზე არსებულ საგანმანათლებლო მასალებში, მათ შორის სასკოლო მასალებში, გენდერული საკითხების ინტეგრირება;
- ხელი შეეწყოს ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) საკითხებზე საინფორმაციო-საგანმანათლებლო საქმიანობის გაძლიერებას ქალთა მოწყვლად ჯგუფებთან (მათ შორის ოჯახში ძალადობის მსხვერპლი, დევნილი, სოფლად მცხოვრები, ეთნიკური უმცირესობის წარმომადგენელი ქალები);
- შემუშავდეს ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) საკითხებზე უწყებათაშორისი საინფორმაციო სტრატეგია სამიზნე რისკ ჯგუფების სპეციფიკის და საჭიროებების გათვალისწინებით;
- ხელი შეეწყოს უწყებათაშორის კოორდინაციას ოჯახში ძალადობის მსხვერპლთა დაცვისა და დახმარებისათვის, განსაკუთრებით დაუცველი ჯგუფების მიმართ არსებულ ძალადობის შემთხვევებში (ხანდაზმულები, შშმ პირები);
- მოხდეს სამართლებრივი დაცვის ეფექტური და სიტუაციის შესაბამისი ღონისძიების გატარების უზრუნველყოფა ოჯახში ძალადობის განმეორებით შემთხვევებში, საჭიროების შემთხვევაში შემუშავდეს სახელმძღვანელო პრინციპები;
- გაძლიერდეს დამცავი და შემაკავებელი ორდერებით გათვალისწინებული

პირობების შესრულების მონიტორინგი, განისაზღვროს სოციალურ მუშაკთა როლი ოჯახში ძალადობის შემთხვევებზე რეაგირებისათვის;

- ყურადღება დაეთმოს სამოქალაქო ტრანსპორტსა და თავშეყრის ადგილებში კონტროლის ღონისძიებების გატარებას ქალთა შევიწროების ფაქტების პრევენციისათვის;
- შემუშავდეს სექსუალური შევიწროვების, როგორც დისკრიმინაციის ერთ-ერთი სახის დეფინიცია, მოქმედი საერთაშორისო დებულებების, კულტურულ/ტრადიციული ღირებულებების და შესაბამისი სამართლებრივი მექანიზმების გათვალისწინებით;
- გათვალისწინებულ იქნას სექსუალური შევიწროვების აკრძალვა და შემუშავდეს ადეკვატური სანქციების სისტემა;
- მოხდეს ადრეული ქორწინების შემთხვევაში არასრულწლოვანთა დაცვა მშობლის ან სხვა კანონიერი წარმომადგენლის მხრიდან უფლებათა ბოროტად გამოყენებისაგან, ბავშვის უფლებების დამრღვევთა მიმართ ამოქმედდეს კანონმდებლობით გათვალისწინებული სანქციები;
- ხელი შეეწყოს ადრეული ქორწინების საკითხებზე საზოგადოებრივი ცნობიერების ამაღლებას ბავშვებთან მომუშავე პროფესიონალების, მშობლებისა და ახალგაზრდებისათვის შესაბამისი საინფორმაციო-საგანმანათლებლო ღონისძიებების ჩატარების გზით;
- ხელი შეეწყოს საგანმანათლებლო დაწესებულებების მიერ ბავშვთა ადრეულ ასაკში ქორწინების ფაქტების შესახებ ინფორმაციის მიწოდებას შესაბამისი უწყებებისათვის;
- განისაზღვროს სკოლის მიტოვების შემთხვევაში სწავლის შეწყვეტის მიზეზის მითითება, რაც სტატისტიკის წარმოებისა და უფლებადარღვევაზე მყისიერი რეაგირების საფუძველი იქნება.

საქართველოს პარლამენტს:

- მოხდეს ევროპის საბჭოს 2011 წლის „ქალთა მიმართ ძალადობის და ოჯახში ძალადობის პრევენციისა და აღკვეთის შესახებ“ კონვენციის (სტამბულის კონვენცია) რატიფიკაცია უახლოეს მომავალში;

ქალთა მოწყვლადი ჯგუფების უფლებრივი მდგომარეობის მიმართულებით:

საქართველოს მთავრობას:

- განსაკუთრებული ყურადღება მიექცეს ქალთა დაუცველი ჯგუფების

წარმომადგენელთა ჯანმრთელობის დაცვის საკითხებს, მათ შორის მრავალშვილიანი, მარტოხელა და ოჯახის მარჩენალი ქალების.

- უზრუნველყოფილ იქნას მარტოხელა დედის სამართლებრივი სტატუსის განსაზღვრის შემდეგ ოფიციალური სტატისტიკის წარმოება, ასევე დაცვისა და დახმარების სახელმწიფო პროგრამების ამოქმედება;

ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებს:

- გათვალისწინებულ იქნას მარტოხელა და მრავალშვილიანი დედების საჭიროებები ადგილობრივი თვითმმართველობის დონეზე დაგეგმილ პროგრამებში.

საქართველოს პარლამენტს:

- მარტოხელა დედის სტატუსი განისაზღვროს საკანონმდებლო დონეზე, რათა უზრუნველყოფილ იქნას ოფიციალური სტატისტიკის წარმოება, დაცვისა და დახმარების სახელმწიფო პროგრამების დაგეგმვა/განხორციელება;

ლგბტ პირთა უფლებრივი მდგომარეობის მიმართულებით

საქართველოს მთავრობას:

- განხორციელდეს სიძულვილის ნიადაგზე ჩადენილი დანაშაულებისა და სიძულვილით მოტივირებული სხვა შემთხვევების დროული, ეფექტური და ანგარიშვალდებული გამოძიება;
- განისაზღვროს ლგბტ პირთა თავშესაფრით უზრუნველყოფის საკითხი გადაუდებელი აუცილებლობის შემთხვევაში, როდესაც სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის დაცვისათვის აუცილებელია განრიდება;
- გაძლიერდეს საზოგადოებასთან მუშაობა არსებული ჰომოფობიური გამოვლინებების აღკვეთისა და პრევენციისათვის;
- ხელი შეეწყოს პოლიციაში სპეციალიზირებული ჯგუფის შექმნას, რომელიც იმუშავებს სიძულვილის ნიადაგზე ჩადენილი დანაშაულების გამოძიებაზე;
- დაინერგოს ტრანსგენდერი პირებისთვის სახელმწიფო და არასახელმწიფო დაწესებულებების მიერ გაცემულ ყველა ძირითად დოკუმენტში მათი გენდერული იდენტობის ასახვის სწრაფი, გამჭვირვალე და ხელმისაწვდომი პროცედურა ახალი ადმინისტრაციული პრაქტიკის დამკვიდრების გზით გენდერული დისფორიის დიაგნოზის საფუძველზე;

- ხელი შეეწყოს სქესის კვლავმინიჭების პროცესის იმგვარად დარეგულირებას, რომ ტრანსგენდერ პირებს ეფექტურად მიუწვდებოდეთ ხელი საყოველთაოდ აღიარებული საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამის სამედიცინო მომსახურებაზე.